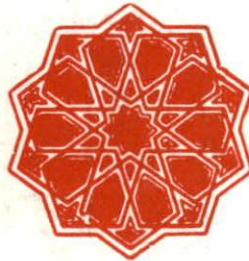

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVII

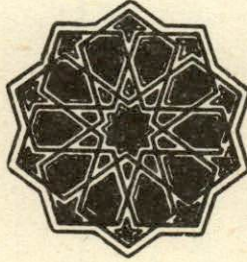

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVII

Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISSN 1301-0522

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1997

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>Nefis</i>	1
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Hollanda Yüksek İslam Okulu</i>	59
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Debatte Über Islamische Pädagogik In Den 20. Jahrhundert</i>	67
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Müslümanların İslami Eğitiminde Gerekli Değişmeler</i>	73
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Notwendige Veränderungen Der Islamischen Erziehung In West-Europa Und In Den Islamischen Landern</i>	79
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>Değişim ve İslam</i>	87
Prof. J. DANIELOU (Çev. Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK) <i>Kilisede Misyoner Düşüncesi</i>	101
Prof. Dr. Nesimi YAZICI <i>Karesi Gazetesi Penceresinden Balıkesir'de Dini Hayat Üzerine Bazı Gözlemler (1916-1917)</i>	105
Prof. Dr. Hamid ALGAR (Çev. Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU) <i>Volga-Ural Bölgesinin Son Büyük Nakşibendî Şeyhi=Şeyh Zeynullah Rasulev</i>	131
Doç. Dr. Mustafa ERDEM <i>İlahi Dinlerin Kutsal Kitaplarında Helal ve Haram Anlayışı Üzerine Bir Araştırma</i>	151
Doç. Dr. İrfan AYZAN <i>Emeviler Döneminde Mevali ve Zımmilerin İdaredeki Rolü</i>	175
Doç. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL <i>Haneî Usulcülere Göre Hz. Peygamberin Fiilleri</i>	191
Doç. Dr. İbrahim SARIÇAM <i>Küme't b. Zeyd el-Esedî ve Hâşimiyât'ı II</i>	201
Doç. Dr. İdris ŞENGÜL <i>Kur'an Üzerine</i>	233

Prof. Dr. Muhammed Abdullah DRAZ (Çev. Doç. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU)	
<i>"Kur'ân-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tertib Edilmesi Teklifi"ne Edebi Eleştiri</i>	245
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER	
<i>Musiki ve İnsan</i>	263
Dr. Niyazi AKYÜZ	
<i>Dinin Nesnelleşmesi</i>	273
Michael COOK (Çev. Dr. Sönmez KUTLU)	
<i>İslam'da Aktivism ve Quietizm: İlk Mürcienin Durumu</i>	305
Dr. Sönmez KUTLU	
<i>İlk Mürciî Metinler ve Kitâbü'l-İrca</i>	317
Dr. Baki ADAM	
<i>Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam'a Bakışı</i>	333
Dr. Öznur ÖZDOĞAN	
<i>Kendini Gerçekleştirme Açısından İnsan-Din İlişkisi</i>	359
Dr. Gülay CEZAYİRLİ	
<i>Dinî Grup ve Toplumsal Grup</i>	365
Dr. Bayram AKDOĞAN	
<i>Çağdaş Musikînaslardan Tunus'lu Büyük Bestekâr ve Müzisyen Dr. Salih el-Mehdî'nin Hayatı, Eserleri ve Musiki Anlayışı</i>	377
Dr. Mustafa AŞKAR	
<i>Osmanlı Devletinde Alim-Mutasavvıf Protipi Olarak; Şeyhülislam Molla Fenârî ve Tasavvuf Anlayışı</i>	385
Dr. Mustafa AŞKAR	
<i>Ebu Abdurrahman Sülemî'nin Zikru'n-Misveti'l-Müteabbidâti's-Sufiyyât Adlı Eseri ve Tasavvuf Tarihinde Kadın Sufilerin Yeri</i>	403
Dr. Recai DOĞAN	
<i>Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili</i>	407
Ar. Gör. Bilal KEMİKLİ	
<i>Türk Tasavvuf Edebiyatında Risale-i Devran ve Semâ Türü ve Gaybî'nin Devran ve Semâ'a İlişkin Görüşleri</i>	443
Dr. Seyfettin ERŞAHİN	
<i>İslam Tarihçiliği Üzerine (Kitap Tanıtımı)</i>	461

Çağdaş Mûsikîşinaslardan Tunus'lu Büyük Bestekâr ve Müzisyen

DR. SALİH EL-MEHDÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE MÛSİKÎ ANLAYIŞI

Dr. Bayram AKDOĞAN

HAYATI VE KİŞİLİĞİ

Salih el-Mehdî 9 Şubat 1925'te Tunus Cumhuriyeti'nin başşehri Tunis'de dünyaya geldi. Babası Abdurrahman el-Mehdî, Tunus'un ileri gelen müzisyenlerinden, me'lûf¹ ve kasîde² hafızlarından ve tanınmış bestekâr ve mûsikîşinaslarından Hammis Ternân'ın³ çok yakın dostlarından-
dı.

Salih el-Mehdî dünyaya gözlerini açtığı günden itibaren evlerinde babasının veya sanatçı Hammis Ternân'ın ud'undan yayılan müessir nağmeleri duyarak ve özellikle bu iki sanatkârın geleneksel mûsikîler ve me'lûflar üzerindeki karşılıklı çalışmalarını dinleyerek büyüdü.

Öğrenime önce Kur'an-ı Kerîm ile başladı ve sonra ilkokula devam etti. Memleketimizde olduğu gibi, Tunus'ta da durumu müsait olan aileler, çocuğunu daha ilkokula gönderirken kabiliyetine uygun özel dersler aldırır veya konservatuvara gönderirler. Konservatuvarlarda halen ilkokul veya ortaokuldan gelen öğrenciler için özel sınıflar vardır. Bu eğitim iste-

1. Tunus ıstılahıdır. Orta ve uzak Mağrib'te (Gırnata'da) Endülüs'lülerin, Mağrib'lilerin veya Tunus'luların çeşitli sözlerinden meydana gelmiş muvaşşah ve kasidelerden alınarak nağmeyle söylenen, insan tabiatının güzel bulduğu ve dinleyenlerin zevk aldığı şiirlerdir.
2. Kasîde edebî ve sanat yönü olan bir şiir şeklidir. Bunda hayallerin, rüyaların, kaybolan sevginin tasviri yapılır. Tasviri yapılan nesnenin şiiri çekici bir beste ve nağme ile okunur. Kasidelerin, mevzularına göre yazılma düzenleri de değişebilir.
3. Hammis Ternân: Tunus'lu büyük müzisyen ve bestekâr. 1894'te Tunus'un kuzeyinde Binzert şehrinde doğmuş, aslen Endülüs'lü bir ailenin çocuğudur. Endülüs'ten ayrılınca önce Cezair'de yerleşmiş sonra da Binzert'e taşınmıştır. Önceleri "Gulâb", sonra "ez-Zevâvî" ve sonra da "et-Ternân" lakabını almıştır. Tunus'da mûsikî denilince akla gelen en büyük sanatçı olarak sembolleşen bir şahsiyettir. Tunus ve Mağrib mûsikîsine çeşitli beste ve çalışmalarıyla çok büyük hizmet vermiştir.

ğe bağlıdır. Küçüklüğünde kabiliyeti belli olan Salih el-Mehdî'nin yetişmesinde ilk hocası bestekâr ve üdfî Hammis Ternân olmuştur. Ali ed-Derviş el-Halebî⁴ 1938'de Reşidiye Müzik Enstitüsüne mûsikî öğretmeni olarak geldiği zaman, Salih el-Mehdî Reşidiye Müzik Okuluna kaydını yaptırmıştı. Onun öğrencisi olup derslerine devam etti. Salih el-Mehdî, Şeyh Ali Derviş'in yanında ney dersleri almaya başladığı zaman henüz onbir yaşındaydı. Ney âletini çalmada hüner gösterdi ve bu âletle icrâda adeta sembol oldu. Bu arada mânevî babası sayılan Hammis Ternân'a bağlılığı devam ederken bir yandan da üstad Muhammed et-Tirîkî'nin⁵ talebesi oldu.

Salih el-Mehdî Reşidiye Müzik Enstitüsünde mûsikî konusunda yurakardaki hocalardan aldığı bilgi ve becerilerle yetinmedi. Bu defa üstad Muhammed el-Azîz El-Akrebî'nin talebesi oldu ve ondan muvaşşahların⁶ icrâ şekillerini ve şark şiirlerinin usûllerini öğrendi. Bu arada üstad Mustafa bû Şûşe'den şark nağmeleriyle ilgili bilgiler edindi.

Bilgi dağarcığını bu kaynaklardan doldurup, sanattaki hücrelerini aynı hazinelere dayanarak güçlendirilen Salih el-Mehdî, Reşidiye Müzik Enstitüsünde hocalarının saflarında üstün bir mûsikî hocası oluncaya kadar geçen kısa bir dönemde, Batı Müziği usûlleri konusunda araştırma yapmak için kitapları incelemeye koyuldu. Bir yandan da Lise'nin birinci kısmını (merhale ûlâ; Ortaokul) Fransızca okuyarak bitirmiş ve Zeytûniye üniversitesine öğrenci olarak devam etmiştir. Bu arada Arap Kültür ve Edebiyatı'nı da kendisine destek olan edebiyat hocası Muhammed el-Habîb'den almış oldu.

Salih el-Mehdî daha sonra beste sahasına yöneldi. Bayram ve hasat günlerini tasvir eden bazı parçaları besteledi. Yine 1940'larda "Kevkebû't-Temsîlî"nin sunduğu bazı tiyatro bestelerini yaptı. Sonra Tunus'u

4. Ali ed-Derviş el-Halebî 1884'te Halep'te doğmuş, 1952'de aynı yerde vefat etmiştir. Suriye'li olup arap dünyasında mûsikî nazariyatını iyi bilen ve icrâsını yapan üstadların en büyüklerindedir. Hayatını gençlere mûsikî öğretmeye ve gençlik üzerinde mûsikî kültürün oluşması için çalışmaya adanmıştır. Önceleri Mevlevî tarikatine girmiş, Arap mûsikîsiyle yetişmiş, Osman Bey ve Şerafeddin Bey'den ney dersleri almış, bu âleti iyi çalmasını öğreninceye kadar devam etmiştir. Türkçe'yi öğrendikten sonra 1912'de İstanbul'a gitmiş, Dârü'l-Elhân Okulu'na kaydolmuştur. Orada birçok eserleriyle meşhur olan Üstad Azid Dede'ye nisbetle, ney çalmada ve mûsikî nazariyatı konusundaki üstün başarısıyla mezun olmuştur. Daha sonra Kastamonu Enstitüsü'ne mûsikî hocası olarak tayin edilmiş ve burada sekiz yıl devam etmiştir. Orada "En-Nazariyatü'l-Hakikiyyetu fî İlmi'l-Kırâeti'l-Mûsikîyye" adlı eserleriyle bazı parçalar ve muvaşşahlar telif etmiştir. Daha sonra Kahire'ye, Tunus'a ve Bağdat'a mûsikî öğretmek için gitmiştir.
5. Muhammed et-Tirîkî 25 Aralık 1900'de Tunus'da başkent Tunis'de doğmuş me'lûf ve ağân-i sūfiyye (ilâhî) bilen bir mûsikîşinastır. Kemânî olup, tiyatro, muvaşşah, semâî ve şarkılardan oluşan yaklaşık ikibin parça bestelemiştir. Bunlardan bazıları Reşidiye Müzik Enstitüsü'nde ve Tunus Radyosu'nda icrâ edilmektedir.
6. Endülüs'lülerin icâdı olan, değişik kafiyeleri bulunan, tek bir kafiyeye bağlı kalmayan bir şiir çeşididir. Şekli itibariyle vişâh (kılıç) a benzediği için "muvaşşah" adı verilmiştir.

güzelleştirme ve Millî Gençlik şiirlerini, özellikle spor cemiyetlerine ait şiirleri bestelemeye yöneldi. Salih el-Mehdî girmiş olduğu Zeytûniye Üniversitesi Edebiyat Bölümü'nden 1948'de ön lisans, 1951 de lisans diploması aldı. Aynı dönemde Yüksek İdare Okulunu ön sıralarda kazandığı gibi Hukuk'tan da diploma aldı. 1951'de başkentte bir münâzarada kazandıktan sonra hâkimlik görevini aldı. 1957'de Millî Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Bölümü Başkanlığı'nı yaptı. 1961'de Kültür İşleri Bakanlığı kurulunca bunun idareciliğini yürüttü. Halen Millî Kültür ve Devlet Kutlamaları Genel Müdürlüğü makamında bulunmaktadır. Ayrıca, Tecvîd-i Kur'an-ı Kerîm Okulu ve Kur'an-ı Kerîm'i Koruma Millî Cemiyeti, Yazarlar Birliği, Halk Sanatları Millî Folkloru ve Senfoni Orkestrası, Millî Danslar ve Tiyatro Müziği Enstitüsü gibi müesseselerin sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu arada Bestekârlar ve Yazarlar Cemiyeti'nin kuruluşunda bulunmuş, 1949'da Reşidiye Müzik Enstitüsü'nün idareciliğine girmiş ve başkanlığını yapmıştır.

ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ ÇALIŞMALARI

Dr. Salih el-Mehdî Arap Mûsikî Cemiyeti'nin ve Kahire'de Merhum Riyad es-Sinbâtî Arkadaşları Cemiyeti'nin fahri başkanıdır. Dünya Geleceksel Mûsikî Meclisi Başkan Yardımcısı, daha önce de Mûsikî Terbiyesi Evrensel Teşkilâtı'nın Başkan Yardımcılığını yapmıştır. İstanbul'da İslâm Kültür Sanat ve Tarih Araştırmaları Merkezinde İdâre meclisi azasıdır. Halk Folkloru Evrensel Teşkilâtında, Görsel ve İşitsel Yollarla Kültür Geliştirme Devletler Enstitüsünde üyedir. Paris'te Yazarlar Hukuku Cemiyeti'nin, Kahire'de Yüksek Arap Mûsikîsi Enstitüsü ve Uluslararası Gençlik Mûsikîsi Üniversitesi'nin her birisinin ayrı ayrı şeref üyesidir. Berlin'de Devletler Müzik Enstitüsü'nün İlim Meclisi Üyesi, Te'lif Hakları ve Mûsikî Faaliyetleri hususunda UNESCO'nun muhabiridir.

Dr. Salih el-Mehdî'nin doktorasının Doktora Devle⁷ olmadığı söylentileri var. Ancak, onun eserleri ve çalışmaları bunu isbat etmektedir ki o Tunus'lu ilim adamları nazarında profesörlüğe bile lâyıktır.

Üstad el-Mehdî, kasîde ve şarkı besteleme konusunda gönlü tatmin olunca, nevbet'ten⁸ muvaşşah'a ve halk türkülerine varıncaya kadar muhtelif beste çeşitlerinde 600'ü aşan parça bestelemiştir. Sonra, senfoni'ye adapte ettiği eserlerini bestelemiştir, ayrıca senfoniyle doldurulmuş plâğı vardır. 20 Mart 1958'de Millet Meclisi'nin kabul ettiği Millî Marş bestesiyle meşhur olmuştur.

7. Tunus'da Doktora çalışmasından sonra tezin durumuna göre süresi beş yıla kadar uzayan ve bizdeki Doçentliğe muadil sayılabilecek bir ünvan.
8. Tunus, Cezair ve Mağrib ülkelerinde halkın rağbet ettiği bir mûsikî çeşididir ki, Endülüs'te Gırnata İşbilye ve Kurtuba'da eski arap sanatlarından alınmış, Arap mûsikîsinin en parlak ve en zengin örneklerindedir ki, Endülüs Nevbeti, Cezair, Libya ve Mağrib Nevbetleri diye çeşitleri vardır. Bkz. Muhammed bu Zîne; El-Mevsûatu'l-Mûsikîyye, s. 469, 471.

Tunus'ta halk senfoni gruplarının ve mûsikî enstitülerinin kuruluşu, liselerde mûsikî eğitiminin teşvik edilmesi gibi halk sanatları ve mûsikî faaliyetlerinin oluşmasındaki en büyük şeref ona aittir. Mûsikî sahasındaki geniş çalışma ve kabiliyetleriyle 777-852 yılları arasında yaşamış Ziryâb Ebu'l-Hasen Ali b. Nafi adlı Endülüs'lü bir mûsikîşinasın lakabıyla lakablanmış ve Ziryâb Müzik Topluluğu'nu kurmuştur.

ESERLERİ

1. *Usûlü'l-Mûsika I*

Lise 2. sınıfta mûsikî öğretimi için hazırlamış olduğu bu kitapta mûsikînin esasından, İran, Hind, Yunan, Berberî, Arap, Eski Mısır Mûsikîlerinden, mûsikînin tarifi, ses merdiveni, notaların değeri, suslar, basit usûller ve hece bağı gibi temel mûsikî bilgileriyle Ramo, İbn Süreyc, Nikola Bekanini gibi meşhur müzisyenlerin kısa biyografilerini veren bir ders kitabıdır. Eserin 13. baskısı 1985'te Tunus'ta yapılmıştır, 48 sayfadır.

2. *Usûlü'l-Mûsika II*

Lise 3. sınıfta mûsikî öğretimi için hazırlamış olduğu bu kitapta, birinci kitapta yani bir önceki sınıfta okutulan derslerin tekrarı ve bunlarla ilgili alıştırmalar, aralıklar, büyük (majeur) ve küçük (mineur) makamlar ve bunların karar yerleriyle, İbrahim b. el-Mehdî (Doğ. 162 H/779 M.), İshak el-Mavsîlî (Doğ. 149 H/767 M.), Jean-Sébastien Bach (1685-1750), Mozart (1756-1791), Ziryâb Ebu'l-Hasen Ali b. Nafi, (777-852), Beethoven (1770-1827), El-Hacib Abdu'l-Vehhab, Şeyh Ahmed el-Vâfî, Şeyh Hammis Ternân gibi ünlü müzisyenlerin biyografileriyle Tunus Reşidiye Müzik Enstitüsü hakkında bilgileri ihtiva etmektedir. Eserin 12. baskısı 1987'de Tunus'ta yapılmıştır, 55 sayfadır.

3. *Makamatü'l-Mûsika'l-Arabiyye*

Arap Mûsikîsi makamlarından bahsetmektedir. Ayrıca mûsikî ile ilgili kaynaklardan, mûsikî ârızalarından, makamların çeşitlerinden bahsetmekte, Arap Yarımadasında geleneksel mûsikî, Irak, İran, Türk, Asya ve Çin makamları konularını içine almakta, geleneksel arap mûsikîsinde kullanılan mûsikî âletlerinden, ney açma usûlünden bahsetmekte ve geleneksel arap mûsikîsine ait güfteleri ve notaları vermektedir. Eser 1982 yılında Tunus'ta basılmıştır, 243 sayfadır.

4. *El-Mûsika'l-Arabiyye Tarihuha ve Edebuha*

Müellifin bu eserinde İslâm'dan önce arap mûsikîsi, birinci asırda müslüman mûsikîşinasların biyografileri, Emevîler devrinde mûsikîşinasların, Abbasîler devrindeki mûsikîşinasların, Batı ve Endülüs

mûsikîşinaslarıyla meşhur mûsikî âlimleri, çağdaş mûsikî hareketleri, Arap yarımadasında mûsikî ve ğınâ, Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün, Libya ve Mısır'da, Mağrib ülkelerinde mûsikî konuları ayrı ayrı yer almaktadır. İlâveler kısmında arap makamları ve usûl vuruşları, ud âleti ve ud çalanlar, diğer mûsikî âletleri ve bunları çalan meşhur müzisyenler, tıb ve mûsikî konusu, halk şiirlerinin kısımları, Arap mûsikîsinde yabancı kelimeler gibi konular yer almaktadır. Eser 1986'da Tunus'ta basılmıştır, 237 sayfadır.

5. *İkâatu'l-Mûsika'l-Arabiyye ve Eşkâluha*

Arap Mûsikîsi Usûlleri ve Formları adındaki bu eser; usûller, arap şiir vezinleri, Türk usûlleri, arap usûl âletlerinin önemlileri, Türk Mûsikîsi Formları, 1. Arap Mûsikîsi Sempozyumunda mûsikîde beste çeşitleri, Geleneksel Mûsikî Toplulukları, kullanılmakta olan usûllerde görülen kelimeler ve usûllere ait örnek notaları içine alınmaktadır. Eser 206 sayfa olup 1990'da Carthage-Tunus'da basılmıştır.

6. *El-Ma'hadu'r-Reşîdî*

Tunus'da başşehirde Reşidiye Müzik Enstitüsünün Tarihinden kuruluş ve amaçlarından bahsetmekte olup, Reşidiye okuyucu grubu, Reşidiye'de eğitim ve öğretim, mûsikî kültürünün toplanması, Reşidiye Müzik Enstitüsü'nün mûsikî alanındaki faaliyet ve çalışmaları konularını içine almaktadır. İlâveler kısmında da muasır Tunus müzisyenlerinin biyografileri anlatılmaktadır. Eser 153 sayfa olup 1981'de Tunus'da basılmıştır.

7. *Eş-Şeyh Hammis Ternân*

1894-1964 yılları arasında Tunus'ta yaşamış olan ünlü bestekâr ve mûsikîşinasın hayatını ele alan bu eser, onun bestelerini ve bestelediği eserlerin güftelerini içine almaktadır. Eser 176 sayfa olup 1981'de Tunus'da basılmıştır.

8. *Eş-Şeyh Ahmed el-Vâfî (Tahkîk)*

1850-1921 yılları arasında Tunus'ta yaşamış meşhur bestekâr ve müzisyenlerden birisi olan Ahmed el-Vâfî'nin hayatını konu alan bu eserde, eski birçok müzisyene ait fotoğraflarla Ahmed el-Vâfî'ye ait beste notaları ve güfteler bulunmaktadır. Eser 102 sayfa olup 1982'de Tunus'da basılmıştır. Müellifin, adı geçen eserlerden başka Fransızca, İngilizce ve Almanca basılmış eserleri de vardır.

DR. SALİH EL-MEHDÎ'NİN MÛSİKÎ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

Üstad Salih el-Mehdî ile görüşmelerimizde mûsikînin İslâm Dîni açısından hükmü konusunu da gündeme getirdik. O, mûsikînin lehinde ve

aleyhinde gösterilen âyet ve hadisleri incelemiş, bu konuda dinine bağlı bir araştırmacı ve ilim adamı aynı zamanda bir sanatkâr olarak konuşuyordu. Bilindiği üzere o da mûsikînin suistimale müsait bir sanat olduğunu, iyiye kullanıldığı zaman ulvî hisleri, kötüye kullanıldığında da süflî duyguları uyandırabileceğini söyledikten sonra, gençliğin başıboş bırakılmamasını, onlara böyle yüce sanatları öğretmek suretiyle yüksek duygular kazandırmak gerektiğini, her şeyden önce yarının büyükleri olacak çocuklarımızı temel dinî bilgilerle şuurlandırdıktan sonra böyle güzel sanatlarla yüksek ruhlara sahip, ulvî duygularla süslenmiş kişiler olarak yetiştirmeye gayret etmemiz gerektiğini ifade etmiştir.

Eserlerinde Arap, Türk, İran, Irak, Hind, Çin ve Batı mûsikîsi gibi konuları ayrı ayrı incelemesine rağmen o, mûsikîler arasında mûsikî olması cihetiyle bir ayırım yapmıyor ancak her müzisyen gibi ben de öncelikle millî mûsikîmiz için varım ve bunun için çalışıyorum diyordu. Özellikle Türk, Arap, Trakya ve Balkanlar, Suriye, İran, Irak, Suûd, Mısır, Libya ve Tunus vs. mûsikîlerini İslâm Kültür Mûsikîsi olarak değerlendiriyor ve bunda da en büyük payın Osmanlı Devleti'ne ait olduğunu söyledikten sonra, sanat ve sanatçının o devirde tam olarak himâye edildiğini ve desteklendiğini ifade ederek mûsikî sahasında en önemli eserlerin bir kısmının o zamanlarda kaleme alındığını, halen şaheser olarak bilinen bir çok bestelerin de o tarihlerde saraylarda kendilerine her türlü imkânlar sağlanan mûsikîşinaslar tarafından ortaya konulduğunu söylemiştir. Ayrıca, topraklarının üç kıtaya yayılması sebebiyle o tarihlerde bir çok ülkeyi ve kültürünü içine alan böyle bir devletin mûsikîsinin de o derece form itibariyle zengin ve çeşitli olduğunu belirtmiştir.

Dr. Salih el-Mehdî Batı Müziğini de Geleneksel Tunus ve İslâm Kültür Mûsikîsi gibi iyi bilen bir müzisyendir. O, mûsikîde şark ve batı kavgasını bir kenara bırakmış ve eserlerinde ve bestelerinde her iki mûsikîyi kaynaştırmaya çalışmış fakat millî mûsikî anlayışı daima galip gelmiştir. Ayrıca her iki alanda da müstakil eserler vermiştir.

Üstad Salih el-Mehdî mûsikî adabı konusunda İmam Gazâlî gibi düşünerek semâ'ın olabilmesi için Cüneyd Bağdadî'nin, zaman, mekân ve ihvân şartlarını bazı ilâvelerle aynen kabul etmekte ve haklı bulmaktadır⁹. Ayrıca mûsikî icracısının konsantresini bozmamak, iyi bir mûsikî meydana gelebilmesi için mûsikî âdabından bahsederek, Gazâlî'den naklen Cüneyd Bağdadî'nin mûsikî dinleme konusundaki şu sözlerini veriyor:

"Mûsikî dinleyen kişinin tam bir teslimiyetle, mûsikîyi icrâ edene kulağını vermesi, kalben buna hazır olması, sağa sola mümkün oldukça dönmemesi, dinleyenlerin yüzüne bakmaktan sakınması, vecd sebebiyle onların yüzünde meydana gelen değişiklikleri görmemesi ve kendisinde meydana gelen vecd sebebiyle harekete geçerek diğerlerinin kalbine ves-

9. Dr. Salih el-Mehdî; Makamatü'l-Mûsika'l-Arabiyye, s. 109-110.

vese vermemeye çalışması, bu sebeple dış görünüşüyle sakin, organlarıyla sessiz olması ve sağa sola yalpa yapmaması ve başını öne eğerek bir şey tefekkür ediyormuş gibi durması gerekir. El vurmak, raks etmek, yapmacıklı hareketlerde bulunmaktan ve kendini vecde zorlamaktan kaçınması, kadınların da kesinlikle konuşmaktan kaçınmaları gerekir¹⁰. Ayrıca mûsikî dinleme âdabı konusunda Ahmed b. Aleviyye el-İsbahânî'nin:

“Mûsikînin hükmü duyulur ve devam eder,

Ama onun icrâsında konuşmak uygun değildir.

Şayet ben hâkim olsaydım hüküm verirdim ki,

Mûsikî dinlerken konuşmak haramdır diye¹¹,

meâlindeki şiirini naklederek mûsikî dinleme konusunda hassasiyetini belirtmektedir. Dr. Salih el-Mehdî Batı Mûsikîsi formlarını ve usûllerini çok iyi bilmesine rağmen o, bütün gayretleriyle millî mûsikînin gelişmesi için çabalamış ve halen bunun için çalışmaktadır. 68 yaşında dinç ve dinamik bir yapıya sahip olan üstad el-Mehdî Tunus'ta başşehir Tunis merkezinde Filistin sokağında birkaç katlı binanın ikinci katında bir dairede “Arap Mûsikîsi Ziryâb Topluluğu” adını verdiği bir salonda özel müzik dersleri vermekte, nota, ud ve ney öğretmektedir. Kendisiyle Tunus'ta bulunduğumuz sürece çokca görüşmüş, Türk, Arap mûsikîleri ve İslâm Kültür Mûsikîsi hakkında sohbetlerimiz olmuştur. Görüşmelerimizde İstanbul'a, mûsikî sempozyumlarına katılmak için müteaddit defalar geldiğini belirtti ve bu ziyaretlerinde çektiği hatıra fotoğraflarını duvarlara asılı olduğu halde bize gösterdi. Ayrıca Türkiye'den almış olduğu bir bağlamayı da ders verdiği salonda aksesuar olarak yerleştirmişti. Hayatını mûsikîye adanmış olan üstad el-Mehdî, millî marş, me'lûf, halk mûsikîsi, folklor ve tiyatro müziği, sâz eseri ve peşrev gibi her sahada birçok besteyle Tunus, Arap ve İslâm Kültür Mûsikîlerine hizmet etmiş, kaybolmaya yüz tutmuş tarihi değeri olan bir çok eseri notaya alarak kaydetmiştir. Bir yerde bizde Dr. Suphi Ezgi'nin yaptığı işi icrâ etmiştir. Bir çok eseri notaya alıp neşrettiği için de bazı çevrelerce tenkid edildiğini gördük ama daha sonra bunun kuru bir kıskançlıktan öteye varmadığını anladık.

Burada, Tunus'da başşehir merkezindeki Yüksek Müzik Enstitüsündeki bir hatırayı kısaca nakletmek istiyorum. Araştırma sebebiyle Tunus'da bulunduğum sürece hemen hergün Yüksek Müzik Enstitüsüne uğrayıp oradaki çalışmaları izliyordum. Bir gün sâz eserleri geçiyorlardı. Eserler bizdeki eserlerin hemen hemen aynıydı, fakat bazı yerlerini batı teknikleriyle daha câzip hale getirmişlerdir. Bir ara batı müziğiyle Tunus müziğinin karışımı bir müzik olduğunu zannettim fakat çok etkilenmiş ve müziğin derinliğine dalmıştım. İcrâ bittikten sonra bu grubun hocası ve

10. A.g.e., s.111.

11. A.g.e., s. 112.

aynı zamanda şefi olan yaklaşık 65 yaşlarındaki zat ile tanıştım ve mûsikînin beni çok etkilediğini söyleyince: “Hâzihî mûsikatünâ evrasnâ minküm=Bu bizim mûsikimizdir, bunu sizden miras aldık” sözüyle mukabelede bulundu ki gerçekten kıvanç dolu bir tarihe sahip oluşumuzun tezahürünü bir kez de orada gördük.

Temennimiz şudur ki; memleketimizde de doğu batı münâkaşası bir an önce terkedilerek, her iki mûsikîye ait icrâ yeteneğini ve formları öğrenerek millî mûsikîmizin inkişafı için çalışmalar yapılabilsin, dünyada en gelişmiş mûsikîlerde uygulanan teknikler gözönünde tutularak eski peşrev ve sâz eserlerimize dinamiklik verilsin, millî mûsikî anlayışımıza ters düşmeyen ve Türk Milleti olarak bizim ruhumuza hitabeden yeni eserler bestelensin ve böylece Türk Mûsikîsi ve Türkün yüce sanat anlayışı dünyaya duyurulabilsin.

Bu duygularla henüz hayatının en verimli çağında bulunan üstad Dr. Salih el-Mehdî'ye hayırlı çalışmalar diliyor, yeni beste ve araştırmalarıyla İslâm Kültür Mûsikîsine daha nice eserler kazandırmasını temenni ediyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

- Muhammed bu Zîne; El-Mevsûatü'l-Mûsikîyye, s. 255, El-Metabiu'l-Vahde, TUNUS, 1991.
- Dr. Salih el-Mehdî; Makamatü'l-Mûsika'l-Arabiyye, Neşru'l-Ma'hadî'r-Reşîdî, TUNUS, 1982.
- Dr. Salih el-Mehdî; Eş-Şeyh Ahmed el-Vâfî, Neşru'l-Ma'hadî'r-Reşîdî, TUNUS, 1982.
- Dr. Salih el-Mehdî; Eş-Şeyh Hammis Ternân, Neşru'l-Ma'hadî'r-Reşîdî, TUNUS, 1981.
- Dr. Salih El-Mehdî; İkaatü'l-Mûsika'l-Arabiyye ve Eşkâluha, Beytü'l-Hikme, Carthage/TUNUS, 1990.
- Dr. Salih el-Mehdî; El-Mûsika'l-Arabiyye Tarihuha ve Edebuha, Matbaatü'l-Kavmiyye, TUNUS, 1986.
- Dr. Salih el-Mehdî, Usûlü'l-Mûsika I, Matbaa Kavmiyye, TUNUS, 1985.
- Dr. Salih el-Mehdî; Usûlü'l-Mûsika II, Dâru't-Tunisiyye, TUNUS, 1987.
- Muhammed el-Merzûkî; El-Ma'hadî'r-Reşîdî, Tahkîk: Dr. Salih el-Mehdî, TUNUS 1981.